

Regeringens skrivelse

2003/04:54

Handlingsplan för åtgärder inom hästsektorn

Skr.
2003/04:54

Regeringen överlämnar denna skrivelse till riksdagen.

Stockholm den 11 december 2003

Göran Persson

Ann-Christin Nykvist
(Jordbruksdepartementet)

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen presenteras en handlingsplan för den alltmer betydelsefulla hästsektorn. Särskild tonvikt läggs på att identifiera områden där förutsättningar finns eller bör tillskapas för fortsatt utveckling av sektorn. Den hästpolitiska utredningens betänkande En svensk hästpolitik (SOU 2000:109) behandlas översiktligt och redan genomförda åtgärder presenteras.

Regeringen ger denna dag två uppdrag till Statens jordbruksverk. I det första uppdraget skall Jordbruksverket göra en omfattande översyn av den nuvarande situationen avseende identifiering och registrering av hästar. I uppdraget ingår även att se över inrapportering och registrering av sjukdata beträffande hästar, administrationen av hästpassen och tekniska hjälpmedel i syfte att få säkra, hållbara system. Uppdraget skall redovisas senast den 1 november 2004.

I det andra uppdraget skall Jordbruksverket i samarbete med berörda myndigheter och organisationer kartlägga omfattning, karaktär och spridning av hästföretagande och analysera relevanta faktorer som bidrar till utvecklingspotentialen i sektorn. I uppdraget ingår även att utreda hur den gemensamma jordbrukspolitikens nya inriktning påverkar hästsektorn och om och i så fall hur hästens roll i jordbrukspolitiken bör förstärkas. Uppdraget skall redovisas senast den 1 november 2004.

Regeringen ger denna dag även till Konsumentverket i uppdrag att arbeta vidare med tjänstesäkerhet i tre steg med utgångspunkt från bl.a. hästrelaterade aktiviteter. Uppdraget skall redovisas år 2004.

Vidare avser Jordbruksdepartementet att inrätta en arbetsgrupp för hästsektorns framtidsfrågor. Det första mötet är planerat till våren 2004.

1	Inledning.....	3
2	Hästsektorns utveckling.....	4
3	Den svenska hästsektorn i dag.....	7
3.1	Sektorns storlek och konkurrenskraft	7
3.2	Sektorns struktur och större organisationer	7
3.3	Spelets betydelse för hästsektorns utveckling.....	9
4	Utvecklingsområden och åtgärder	10
4.1	Hästsatsningar	10
4.1.1	Hästar och säkerhet.....	10
4.1.2	Ridskoleverksamhet.....	12
4.1.3	Projekt för barn, ungdomar och personer med funktionshinder	12
4.2	Hästforskning	15
4.3	Utbildning	16
4.3.1	Hippologutbildningen	16
4.3.2	Utbildning och godkännande av hovslagare...	17
4.3.3	Fortbildning och annan utbildning.....	18
4.4	Djurskydd och hästar	18
4.4.1	Djurskyddsbestämmelser och djurskyddstillsyn avseende häst	19
4.4.2	Transport av hästar.....	19
4.5	Identifiering och registrering av hästar	21
4.6	Hästavel.....	24
4.6.1	Hälsobedömning av hingstar	24
4.6.2	Information i avelsarbetet	24
4.6.3	Bevarande av hotade raser	25
4.7	Hästhållning och hästföretagande	26
4.7.1	Hästhållningens och hästföretagandets betydelse	26
4.7.2	Verksamhetsutveckling.....	29
4.8	Samarbetsgrupp för hästsektorns framtidsfrågor	30

Ärendet och dess beredning

Mot bakgrund av hästsektorns växande betydelse inom en rad viktiga områden i samhället beslutade regeringen den 17 februari 2000 om direktiv till en särskild utredare med uppgift att utarbeta förslag till en sammanhållen hästpolitik. Syftet med utredningen var att skapa förutsättningar att bevara och utveckla hästsektorn i Sverige. Utredningen överlämnade betänkandet En svensk hästpolitik (SOU 2000:109). Betänkandet remissbehandlades under våren 2001. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i Jordbruksdepartementet (dnr Jo2000/2761). Den hästpolitiska utredningen lade fram en rad förslag till åtgärder inom hästsektorn och flera åtgärder har redan vidtagits.

1 Inledning

Hästen har en stor social, kulturell och ekonomisk betydelse i det svenska samhället. Uppskattningsvis en tredjedel av den svenska befolkningen har kontakt med hästar och olika verksamheter relaterade till hästhållning. Hästsektorn omsätter minst 18 miljarder kronor om året, enligt hästpolitiska utredningens bedömning. Det är betydelsefullt ur många perspektiv att förutsättningarna för sektorn utvecklas och tas till vara. En stor del av den hästrelaterade verksamheten bedrivs i landsbygden och många gårdar driver hästverksamhet som komplement till sin huvudsakliga sysselsättning. Det direkta nyttjandet av hästen såväl som sekundära effekter, med foderproduktion som exempel, ger hästen en avsevärd betydelse i samhället. Hästen är även av dubbel betydelse för barn, ungdomar och handikappade genom att de kan finna meningsfull sysselsättning genom att rida, köra eller hantera hästar samtidigt som de utvecklar sociala färdigheter. Inom hästsporten domineras framför allt ridsporten av flickor och kvinnor vilket är en viktig aspekt i sport-sammanhang generellt där kvinnor och flickor är underrepresenterade. En god utveckling av hästverksamheten bidrar härmed också till att jämställdheten mellan könen i sportutövning ökar. För en positiv utveckling av hästsektorn krävs att information om hur god hästhållning uppnås finns tillgänglig och att den förs ut till berörda. Hästsektorn har en god utvecklingspotential och rymmer många för samhället betydelsefulla utvecklingsområden.

Den hästpolitiska utredningen

Den hästpolitiska utredningen framhöll att hästpolitiken behöver fyra friska ben att stå på. En kvalitetsmedveten avel och uppfödning, hög kompetens hos dem som arbetar i sektorn, medvetenhet om den betydelse som hästhållning har för uppfyllandet av miljö kvalitet och utveckling av landsbygden och god arbetsmiljö för dem som arbetar inom sektorn är dessa fyra viktiga förutsättningar. Den hästpolitiska utredningen lade fram en rad olika förslag i syfte att förbättra förutsättningarna för hästsektorn inom olika områden. Utredningen föreslog bl.a. att statligt stöd med fyra miljoner kronor per år under fem år skulle ges till avelsorga-

nisationerna för utveckling av datasystem för registrering och avelsurval, id-kontroll och rådgivning. Utredningen föreslog vidare att underlaget för kompensationsbidrag till mindre gynnade områden och bidrag för ett öppet och varierat odlingslandskap i stödområde 1–3 skall kunna baseras på hästar till en ökad kostnad av 60 miljoner kronor per år. Ett stöd till stoägare av nordsvensk brukshäst, gotlandsruss, ardenner och kallblods-travare med 1 000 kr vid registrering av ett renrasigt föl till en total kostnad av 1,3 miljoner kronor per år föreslogs också. Utredningen föreslog även att taggtråd skall förbjudas i hästhagar. Slutligen föreslog utredningen att regeringen skall anvisa tio miljoner kronor per år under fem år för att ge ridskolorna tillgång till välutbildade och säkra hästar. Betänkandet remissbehandlades under våren 2001 och remissinstanserna ansåg överlag att utredningen är viktig och att många av förslagen kan bidra till en utveckling av hästsektorn. Den tid som förlöpt har ställt vissa av förslagen i ett annat ljus, varför regeringen har valt att föreslå att endast delar av utredningens förslag skall genomföras.

Genomförda åtgärder

En viktig förändring är utvidgningen av 4 § djurskyddslagen (prop. 2001/02:93, bet. 2001/02:MJU20, rskr. 2001/02:257), med ikraftträdande den 1 januari 2003, där bl.a. naturligt beteende nu omfattar alla djur. Tidigare omfattade bestämmelsen endast djur som användes i produktion, försöksverksamhet eller tävling eftersom krav på effektivitet och lönsamhet ansågs medföra särskilda risker för djurskyddet. Remissinstanserna stödde med mycket stor majoritet ändringen. Andra generella förändringar som samtidigt genomfördes var exempelvis att maximistraffet för brott mot djurskyddslagen höjdes från ett år till två år.

Vidare har åtgärder för säkerställandet av finansiering av hippologutbildningen vidtagits. Sveriges lantbruksuniversitet har genom sitt regleringsbrev fått ett tydligt uppdrag av regeringen att tillhandahålla 35 utbildningsplatser för att säkerställa att hovslagare utbildas i tillräcklig omfattning. Statens jordbruksverk har dessutom enligt utredningens förslag träffat avtal med motsvarande myndigheter i Danmark, Finland och Norge om undantag från krav på hälsointyg och veterinärbesiktning inför internationell transport och gränspassage för att underlätta för tävlingsresande med hästar. Den hästpolitiska utredningens förslag behandlas i vissa delar vidare under respektive rubrik i denna skrivelse.

2 Hästsektorns utveckling

Sammanfattning: Hästsektorn är integrerad i många av riksdagens fastställda politikområden, bl.a. landsbygdpolitiken, miljöpolitiken och djurpolitiken. Inom ramen för dessa områden arbetar regeringen för en hästsektor som karaktäriseras av en god utveckling med särskild fokus på hästens betydelse på landsbygden, hästens betydelse för barn, ungdomar, handikappade och i övrig fritidsverksamhet samt goda kunskaper i hästhållning.

Staten har traditionellt varit mycket engagerad och tagit ett stort ansvar i frågor som rör hästhållning. I slutet av 1600-talet strukturerades det statliga avelsarbetet vid Flyinge för att förse statsmakten med dugliga hästar. Det statliga behovet av bra hästmateriel höll i sig fram till mitten av 1900-talet då hästen i hög grad rationaliserades bort ur försvaret. Ungefär samtidigt minskade användningen av hästar inom jord- och skogsbruket och antalet hästar sjönk dramatiskt. Därefter har hästanvändningen för sport, rekreation och fritid ökat och hästsektorn växer nu återigen. Spelverksamheten som är knuten till hästsektorn har utvecklats kraftigt och omsätter mångmiljardbelopp. Statens intressen har förändrats i takt med utvecklingen och det är inte längre statsmaktens behov av dugliga hästar som står i centrum. Inom Försvarmakten används hästar i dag endast för ceremoniella ändamål såsom högvakt och beriden eskort vid t.ex. statsbesök. Årligen fullgör drygt 100 totalförsvarspliktiga statsceremoniell tjänst till häst. I dag har samhället en rad andra intressen av att hästsektorn ges möjligheter till utveckling, t.ex. idrott, fritid, rehabilitering, företagande, turism, miljö, landsbygdsutveckling och samhällsekonomi. Att olika typer av hästverksamhet till stor del är folkrörelsebaserade är ett ytterligare uttryck för medborgarnas engagemang.

Nya företag utvecklas kring hästar och hästhållning, inte minst avseende turism till häst, som har en stark dragningskraft på turister till den svenska landsbygden. Företag som bedriver avel med förstklassigt svenskt hästmateriel bedöms ha en stor potential på exportmarknaden. Hästsektorn sysselsätter ett stort antal människor, många av dem i landsbygden där sysselsättningsmöjligheterna är begränsade. Den indirekta sysselsättning som sektorn skapar genom köp av varor och tjänster har också betydelse. Ekonomiskt har hästsektorn en betydelse genom den uppskattade omsättningen på minst 18 miljarder kronor, därutöver tillkommer indirekta effekter.

Hästar och hästhållning spelar en viktig roll för landsbygdsutvecklingen. Småföretagande på landsbygden är av betydelse för möjligheterna att bo kvar och verka aktivt i landsbygden och hästintresset kan utgöra en drivkraft att flytta från stad till landsbygd. Hästföretagande är ofta utåtriktat och kan bidra till nätverksskapande, upprätthållande av service och möjligheter till utveckling på landsbygden.

För uppfyllandet av miljö kvalitetsmålen har hästen en växande betydelse, t.ex. med avseende på upprätthållandet av naturliga betesmarker. Hästsektorn är också jordbrukets femte största inkomstkälla. Allt fler lantbruksföretagare diversifierar sin verksamhet genom att t.ex. inackordera hästar och produktion av hästfoder har blivit en betydelsefull inkomstkälla för många. De olika grenarna inom hästsporten har gemensamt att de är mycket jämlika. Män och kvinnor, pojkar och flickor tävlar på lika villkor. Bland utövarna inom respektive gren är dock könsfördelningen ojämn. Travsporten är mansdominerad medan ridsporten är kvinnodominerad. Ridsporten utövas enligt Svenska Ridsportförbundet aktivt av över 500 000 svenskar varav ca 85 % är kvinnor och flickor och 15 % är män och pojkar. Ridsport är en av de största flickidrotterna i Sverige, trots att den på det lokala planet ofta har fått stå tillbaka för satsningar på traditionella pojksporter, t.ex. fotboll eller ishockey. Hästsporten tillvaratar många kvinnors allmängiltiga

intressen såsom motion, friluftsliv, gemenskap, ansvar och sociala kontakter med människor och djur. Hästsportens effekter sträcker sig alltså vida utanför den faktiska sportutövningen, vilket innebär att kvinnors ställning i samhället kan stärkas genom att hästsporten lyfts fram. Ridning är enligt Ridsportförbundet den största idrotten bland funktionshindrade. Ridning för funktionshindrade finns på 400 ridskolor spridda över landet och över 4 000 personer rider regelbundet för motion och tävling. Hästar och ridning har också betydelse vid rehabilitering, s.k. terapiridning.

Hästsport är sålunda en av Sveriges mest populära fritidssysselsättningar och har en bred tillgänglighet i jämförelse med hästsporten i flera andra länder. Det är den sportsliga bredden som skapar förutsättningar för en konkurrenskraftig elit samtidigt som internationella framgångar skapar förebilder, vilka spelar stor roll för det individuella intresset för hästsport. Sverige har stora framgångar internationellt inom olika discipliner, t.ex. travsport där Sverige tillhör världens tre största travnationer. Hästsport utövas av människor i alla åldrar och utgör en meningsfull fritidssysselsättning för många.

Mot denna bakgrund konstaterar regeringen att den svenska hästsektorn har betydelse inom en rad viktiga områden. Därmed finns det goda skäl att sträva efter en fortsatt utveckling av sektorn.

Hästsektorn har en stor och växande betydelse för många enskilda, men också för det svenska samhället. För att bara nämna ett exempel på framtidstro avseende den svenska hästsektorn kan Närings- och teknikutvecklingsverkets (Nutek) remissutlåtande över den hästpolitiska utredningen lyftas fram. Nutek noterar i sitt remissvar att svensk hästsport intar en internationellt sett framträdande plats inom olika discipliner och har en stor näringspolitisk betydelse.

För att sektorn skall kunna fortsätta utvecklas positivt och även kunna stärka sin konkurrenskraft på det internationella planet krävs dock vissa ansträngningar. När hästar och hästaktiviteter efterfrågas i allt högre utsträckning är det viktigt att den svenska hästsektorn förmår möta denna efterfrågan och ta till vara utvecklingsmöjligheterna. I en internationell konkurrens är dessutom förändringsbenägenhet, effektivitet och samarbete viktiga komponenter för framgång.

Staten har olika möjligheter att bidra till skapandet av förutsättningar för hästsektorns utveckling. Det främsta styrmedlet är att staten genom författningsbestämmelser säkerställer att verksamheten bedrivs inom ramar som accepteras av samhället. Staten kan genom att beakta hästsektorn inom den ordinarie politiken på olika områden bidra till att hästsektorn ges förutsättningar för utveckling. Riksdagen har nyligen beslutat om förändringar i lotterilagen som innebär att ATG:s konkurrenskraft på den internationella spelmarknaden stärks (prop. 2002/03:93, bet. 2002/03:KrU8, rskr. 2002/03:212). I nu gällande avtal mellan staten och ATG:s ägare görs avsättningar för särskilda barn- och ungdomssatsningar, särskilda satsningar på utvecklingsprojekt inom hästsektorn och avsättning av medel till utbildningsverksamhet. Genom dessa satsningar möjliggörs en positiv utveckling inom hästsporten.

Ansvar för den faktiska utvecklingen måste dock alltid ligga hos hästsektorns egna organisationer och aktiva. Hästar och hästhållning har på några decennier övergått från att ha varit en praktisk förutsättning för

jordbruket och försvaret till att företrädesvis handla om sport, fritid och rekreation på olika nivåer. Utvecklingen har gått fort och strukturer och traditioner har inte alltid hållit jämna steg med utvecklingen. Inom hästsektorn krävs sannolikt en viss anpassning för en fortsatt positiv utveckling, oavsett statliga insatser. Det finns t.ex. en rad samordningsvinster att göra genom sektorsgemensamt agerande på olika områden. Med sektorns tillväxt, ökande betydelse inom olika områden och samhälls-ekonomiska tyngd kommer också ökade krav på kvalitet och kunskap. Det är således av största betydelse att goda utvecklingsmöjligheter skapas och att dessa tas väl till vara.

Det övergripande syftet med skrivelsen är att lyfta fram viktiga utvecklingsområden inom hästsektorn och presentera en handlingsplan. Vidare redogörs i skrivelsen även för åtgärder som redan vidtagits och pågående arbete samt planerade åtgärder inom olika områden.

3 Den svenska hästsektorn i dag

3.1 Sektorns storlek och konkurrenskraft

Hästen har historiskt haft stor betydelse för Sverige inom jordbruket, försvaret och som kommunikationsmedel. Antalet hästar var stort i Sverige på 1920-talet med ca 700 000 hästar. Antalet minskade sedan successivt och på 1960-talet togs hästarna nästan helt ur bruk inom både jordbruket och försvaret. Det fanns ingen plats för brukshästarna i samhället, men hästen fann snart en ny roll som hobbydjur. I Sverige finns i dag troligtvis mellan 200 000 och 250 000 hästar, vilket i sig är en hög siffra i förhållande till folkmängden. Antalet är dock osäkert och det finns beräkningar som pekar på att antalet hästar snarare närmar sig 300 000. Sektorn ger arbete åt, enligt uppskattningar av de egna organisationerna, ca 40 000 personer på hel- eller deltid och omsätter minst 18 miljarder svenska kronor om året. Verksamheten inom sektorn kan i hög grad beskrivas som en folkrörelsebaserad näring, vilket skapar strukturer och förutsättningar som inte i alla avseenden är jämförbara med andra näringar eller verksamhetsområden.

I Sverige är hästsporten i stor utsträckning tillgänglig för alla, vilket inte är fallet i vissa andra länder. Sverige har inom hästsporten en bredd och en internationellt konkurrenskraftig elit inom alla grenar. En betydande del av de internationella framgångarna tillskrivs det framgångsrika avelsarbetet och sportens bredd. Om dessa förutsättningar kan upprätthållas kan framgångarna fortsätta.

3.2 Sektorns struktur och större organisationer

Den moderna svenska hästsporten kan vid en grov generalisering sägas bestå av två olika huvudinriktningar. Trav- och galoppsporten rymmer en förhållandevis stor andel näringsverksamhet tack vare de avsättningsmöjligheter som skapas genom totalisatorspelet. Resten av sporten, inklusive ridsporten, utövas främst på hobbynivå och organiseras före-

trädesvis i ideella föreningar. I Sverige baseras hästhållning i dag främst på människors intresse för hästar som sportutövning eller för fritid och motion. Det finns t.ex. ingen tradition i Sverige att föda upp hästar för slakt. Strukturen inom hästsektorn vilar i hög grad på ideell verksamhet av folkrörelsekaraktär och näringen är på så sätt en folkrörelsebaserad näring. Näringsverksamheten, som ofta har sin grund i hästintresset, beskrivs senare i denna skrivelse.

I Sverige finns det nästan lika många hästägare som hästar och hästägarna är en heterogen grupp. Syftet med hästhållningen är olika, kunskaperna om hästar och hästhållning varierar liksom erfarenheterna av djurhållning. En ökande andel av hästägarna har inte någon tidigare erfarenhet av hästhållning eller annan djurhållning. Den moderna häst-användningen är diversifierad och rymmer många områden mellan traditionell brukshäst användning, travsport och nyare former, t.ex. westernridning.

Inom hästsektorn finns flera större organisationer med olika inriktningar. Endast en mycket kortfattad beskrivning ges här i orienterings-syfte. Svenska Ridsportförbundet, Svenska Travsportens Centralförbund (STC) och Svenska Galoppförbundet är de tre största intresseorganisationerna på sportsidan. STC och Svenska Galoppförbundet är dessutom avelsorganisationer¹ samt register- och stambokförande organisationer för sina respektive raser, medan motsvarande ansvar för övriga raser inklusive ridhästar framför allt vilar på Svenska Hästavelsförbundet och de över 30 olika rasföreningarna.

Svenska Ridsportförbundet har drygt 220 000 medlemmar varav en stor majoritet är kvinnor och flickor. Medlemmarna är anslutna till någon av de nästan 1 000 ridklubbar som är spridda över hela landet. Ungefär 560 ridklubbar bedriver ridskoleverksamhet, varav ca 400 erbjuder handikappridning. Förbundet erhåller stöd från Riksidrottsförbundet för sin finansiering, men är till största delen självfinansierat via t.ex. licenser, medlemsavgifter och sponsorer.

STC är en samarbetsorganisation för de 74 lokala travsällskapen, vilka är ideella föreningar som driver travbanor. Det finns 32 permanenta travbanor med totalisatorspel och knappt 400 professionella travtränare. Sverige betraktas som en av världens främsta travnationer, trots det jämförelsevis begränsade antalet aktiva. Svenska Galoppförbundet har tre permanenta galoppbanor och galoppporten är en till omfattningen betydligt mindre sport än travsporten. Verksamheten inom både trav- och galoppporten finansieras huvudsakligen via totalisatorspelet och medel förs framför allt via prispengar ut till de aktiva.

Svenska Hästavelsförbundet är en avelsorganisation för ett drygt trettioåttal olika stamboks- eller registerförande föreningar². Svenska Hästavelsförbundet registrerar avelsarbetet medan de flesta rasföreningarna sköter registrering och stambokföring av respektive ras. Svenska Hästavelsförbundet skall företräda medlemmarnas gemensamma intressen och främja kvaliteten och utvecklingen av den svenska

¹ Avelsorganisation definieras i Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 1994:82) om hästdjur som används i avel och om identifiering av hästdjur som en organisation som utför avelsvärdering.

² Stamboks- eller registerförande förening är en avelsorganisation eller förening som för stambok för en eller flera hästraser eller ett register över hästar.

hästaveln. Verksamheten finansieras bl.a. genom s.k. stoavgifter som betalas för varje betäckt sto. Skr. 2003/04:54

Nationella Stiftelsen för Hästhållningens Främjande stiftades år 1992 av AB Trav och Galopp (ATG) och Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) och har till uppgift att främja hästhållningen i Sverige med särskild tonvikt på utbildning, avel, jordbrukspolitik och nyttjandet av riksanläggningarna Strömsholm, Flyinge och Wången. Stiftelsens verksamhet finansieras till största delen med medel från spel på hästar.

3.3 Spelets betydelse för hästsektorns utveckling

Spel- och lotterimarknaden är en reglerad marknad och i Sverige råder i princip förbud mot att anordna spel. Undantag kan dock beviljas och lotterilagen (1994:1000) reglerar statens utfärdande och kontroll av speltillstånd. I lagen befästs också principen att inkomsterna från spelet skall gå till allmänna eller allmännyttiga ändamål i form av föreningslivet, hästsporten och staten. De två största aktörerna på den svenska spelmarknaden är statligt ägda Svenska Spel AB och statligt styrda AB Trav och Galopp (ATG).

Riksdagen beslutade år 1973 om bildandet av ATG (prop. 1973:113, bet. JoU 1973:28, rskr. 1973:235). Bolaget ägs till 90 % av STC och 10 % av Svenska Galoppförbundet, men har en styrelse med statlig majoritet. Syftet med bolagets bildande var att ge hästsporten förutsättningar för utveckling genom möjligheten att arrangera spel och att finansiera prispengar. Bolagets uppgift är att bedriva spel på hästar och att verka för att de långsiktiga förutsättningarna för sportens utveckling tryggas. ATG har ensamrätt på spel på trav- och galopptävlingar. Satsningen på vadslagning i samband med trav- och galopptävlingar var ur ekonomiskt perspektiv framgångsrik och spelet på hästar ökade oavbrutet från bolagsbildningen fram till år 1999 då spelet omsatte 10,2 miljarder kronor. Under senare år har utvecklingen emellertid varit vikande. En av orsakerna till detta är den ökande konkurrens från utländska aktörer som erbjuder vadhållning över Internet. År 2002 omsatte spelet på hästar fortfarande ca 10,2 miljarder kronor. I samband med att staten beviljade ATG undantag från spelförbudet ställdes krav på ATG att i sin verksamhet bl.a. ta hänsyn till de små travbanorna och till galoppsporten. Vid bolagets bildande tecknades ett avtal mellan staten och ATG:s ägare. Avtalet reglerar riktlinjerna för bolagets verksamhet. Sedan några år tillbaka innefattar avtalet även ett särskilt åtagande att avsätta medel till övergripande insatser av riksintresse för hästsektorn. Avsättningen har under flera år uppgått till 31 miljoner kronor årligen, men har i avtalet för åren 2004–2007 (regeringsbeslut 18 juni 2003 dnr Fi2003/3534) utökats till 38 miljoner kronor årligen.

Möjligheten att anordna spel har under de senaste decennierna haft en avgörande betydelse för utvecklingen av den svenska hästsektorn då delar av överskottet från spelverksamheten går tillbaka till trav- och galoppsporten, främst i form av vinstsummor, uppfödarpremier och stöd till organisationerna. Övriga delar av hästsektorn får del av överskottet främst genom att ATG varje år genom sitt avtal med staten avsätter 31 miljoner kronor, sedermera 38 miljoner kronor, till gemensamma

satsningar av riksintresse för hästsektorn. Dessa medel administreras till största delen av Nationella Stiftelsen för Hästhållningens Främjande och används framför allt till finansiering av hippologutbildningen vid Sveriges lantbruksuniversitet, utveckling av riksanläggningarnas verksamhet och barn- och ungdomssatsningar. ATG inrättade år 1978 en forskningskommitté och har dessutom sedan dess årligen delat ut anslag för forskning och på så sätt bidragit till kunskapsutvecklingen på området.

4 Utvecklingsområden och åtgärder

I detta avsnitt behandlas ett antal utvecklingsområden som på olika sätt har betydelse för hästsektorn. På några områden har åtgärder redan vidtagits för att lösa aktuella problem och på andra områden pågår nu arbete för att identifiera behov och stimulera den positiva utvecklingen. På flera områden planeras ytterligare åtgärder för att förbättra sektorns förutsättningar.

4.1 Hästsatsningar

4.1.1 Hästar och säkerhet

Regeringens bedömning: Säkerhet vid utövning av hästsport och vid annan hantering av hästar, i synnerhet när det gäller barn och ungdomar, är ett betydelsefullt område som behöver belysas i högre grad. Inom ramen för regeringens strategi för tjänstesäkerhet ges därför Konsumentverket denna dag i uppdrag att arbeta vidare med tjänstesäkerhet i tre steg med utgångspunkt från bl.a. hästrelaterade aktiviteter.

Skälen för regeringens bedömning: Hästrelaterade aktiviteter uppskattas och utövas av många och ridsporten är en av Sveriges största idrotter mätt i aktivitetstimmar. Hästaktiviteter fyller ofta flera positiva funktioner som motion och sociala kontakter med människor och hästar. Ofta underskattas dock riskerna med umgänget med hästar och oförutsedda händelser kan i värsta fall resultera i svåra skador och olyckor. Statistik inom ramen för det svenska skaderegistreringssystemet, tidigare kallat EHLASS, som omfattar rapportering från akutmottagningar och jourcentraler i Umeå, Hälsingland och tidigare Skaraborgs län, visar att hästrelaterade skador och olyckor är vanliga. Under åren 1998–2001 uppskattas, enligt en rapport från Konsumentverket (PM 2003:12), det totala antalet hästrelaterade skador i hela landet till ungefär 13 000 och nio av tio skadade är kvinnor och flickor. Ridningen är den i särklass mest skadedrabbade hästsportaktiviteten och därefter kommer hantering av hästar. Av skadorna vid ridhus och ridskola har 85 % av skadorna skett under ridning.

Utbudet av hästrelaterade tjänster i form av upplevelser, t.ex. turridning eller andra typer av hästturism, ökar och allt fler ovana personer hanterar hästar. I Sverige rider en halv miljon människor regelbundet,

varav många är barn. I synnerhet med tanke på barns säkerhet är det betydelsefullt att säkerheten inom hästverksamhet ses över i syfte att i möjligaste mån undanröja risker och motverka skador. I sitt remissyttrande angående den hästpolitiska utredningen påpekar också Svenska Ridsportförbundet att åtgärder inom områdena säkerhet och miljö när det gäller utövarna av ridsporten inte tillräckligt belysts.

Inom ramen för regeringens strategi för tjänstesäkerhet kommer Konsumentverket, i ett särskilt beslut, att ges i uppdrag att arbeta vidare med tjänstesäkerhet i tre steg. Det första steget i denna strategi är att ytterligare utreda och kartlägga centrala aspekter rörande tjänstesäkerhet. I detta ligger bl.a. omfattningen av begreppet tjänst, vilket inbegriper frågan om gränsdragningen mellan å ena sidan en tjänst där näringsidkaren har ett ansvar för den erbjudna tjänsten och å andra sidan aktiviteter bedrivna inom ramen för medlemskap i en förening eller klubb och det säkerhetsansvar som där kan påräknas. Likaså skall undersökas vilka olika instrument som kan användas på tjänstesäkerhetsområdet för att uppnå ett bra skydd och den lärdom som kan dras från andra länder som kommit långt i arbetet med tjänstesäkerhet. Det andra steget i strategin för tjänstesäkerhet kommer att bestå i att analysera befintlig reglering på tjänstesäkerhetsområdet, såväl frivillig som sådan föreskriven av myndighet liksom mellanformer för att dra slutsatser om deras effektivitet och möjliga tillämpningar på andra områden. Det tredje steget i strategin kommer att bestå i att, om och där så bedöms möjligt och lämpligt, inleda diskussioner med de svenska standardiseringsorganen eller en eller flera branschorganisationer för att överväga standarder eller överenskommelser med näringslivet. Uppdraget skall redovisas under år 2004.

Kartläggningsarbetet och det inledande arbetet i de tre stegen kommer att ske genom att specifika aktivitetsområden närmare studeras. I synnerhet hästrelaterade aktiviteter kommer att uppmärksammas i arbetet med tjänstesäkerhetsstrategin. I det första steget i strategin skall bl.a. Konsumentverket vad beträffar ridskoleverksamhet undersöka i vilken omfattning denna bedrivs i helt ideella former respektive med kommersiella inslag samt förekomsten av blandformer där t.ex. föreningar parallellt med sin ideella verksamheten erbjuder tjänster till medlemmar och utomstående. I strategins andra steg kommer vid studien av helt frivillig självreglering en undersökning att ske av förekomsten av säkerhetsregler utgivna av ideella förbund och branschförbund och dessa reglers anpassning till olika verksamheter inom ridverksamhet samt genomslaget på fältet (ridskolor, ridklubbar, ridläger och turridding etc.).

Det är angeläget att hästrelaterade aktiviteter får en central plats i det inledande arbetet med regeringens strategi för tjänstesäkerhet. De som utövar hästsport är konsumenter av olika typer av hästrelaterade varor och tjänster och i takt med att marknaden växer ökar konsumentperspektivet i betydelse. Detta är en särskilt viktig aspekt mot bakgrund av att allt fler utövare saknar grundkunskaper om djur och tidigare erfarenhet av umgänge med djur.

I Sverige rider ca 185 000 personer på ridskola. Åtta miljoner ridtimmar genomförs på svenska ridskolor varje år. Ridskolorna bedrivs i olika former varav en del är privata, men ett stort antal drivs av ideella föreningar. Många av ridskolorna är helt beroende av statliga och kommunala bidrag för att klara sin verksamhet. Ridskoleverksamhet lockar många barn- och ungdomar, framför allt flickor, som saknar tillräcklig erfarenhet och kunskap om hästhållning och ridning för att ha möjlighet att bedöma olika kvalitetsfaktorer i ridskoleverksamheten. Svenska Ridsportförbundet har sedan 1970-talet ett system med egentillsyn av ridskolor där anläggningarna skall besiktigas minst vart tredje år av förtroendevalda inom varje distrikt. Under senare år har Svenska Ridsportförbundet också intensifierat sitt arbete med policys och rekommendationer för ridskoleverksamhet. Det finns en rad skäl att sträva efter en hög kvalitet inom den svenska ridskoleverksamheten. Detta särskilt med tanke på att ridning är en utbredd sport bland barn och personer med funktionshinder. Det är av stor betydelse att barn och vuxna utan avsevärd kunskap eller erfarenhet ges möjlighet att bedöma kvaliteten i en ridskoleverksamhet utifrån exempelvis pedagogik, utbildningskvalitet, säkerhet, tillgänglighet och prisvärdhet. Sådana satsningar bör dock främst initieras och utformas av organisationerna själva.

4.1.3 Projekt för barn, ungdomar och personer med funktionshinder

Regeringens bedömning: Lokala initiativ där barn, ungdomar och personer med funktionshinder utövar hästsport har en positiv inverkan på deltagarnas fysiska och psykiska hälsa. I synnerhet är flickors möjlighet till utveckling inom hästsporten värdefullt att tillvarata. Regeringen har därför tidigare beslutat om en särskild satsning, det s.k. Handslaget, där barn och ungdomsverksamhet inom idrotten, bl.a. hästsporten, lyfts fram.

Skälen för regeringens bedömning: Den svenska hästsektorn är med sin folkrörelsekaraktär unik. Medan hästsport är förunnat ett fåtal i många länder har den svenska hästsporten blivit en folksport som engagerar människor av alla kategorier. Hästsektorns betydelse i samhället har ökat stadigt under de tre senaste decennierna. Det gäller såväl antalet utövare på tävlingsnivå som på motionsnivå. På stallbackar och i hästhagar samlas människor i alla åldrar, från olika yrkeskategorier och olika kulturer runt ett gemensamt intresse. Under senare år har hästens betydelse för mänskligt välbefinnande uppmärksammas och hästar används t.ex. i verksamheter för personer med sociala problem. I umgänget med hästar lär man sig att lita till sin egen förmåga och att samarbeta. Man övar också empati, ledarskap och organisationsförmåga, utövar fysiskt krävande aktiviteter och finner drivkraftiga förebilder och vardagsgemenskap. Stallet är en miljö där livslånga vänskapsband skapas. En väl anpassad ridskoleverksamhet ökar tillgängligheten och är en garant för att även ekonomiskt svagare samhällsgrupper eller grupper utan tradition

på hästområdet får möjlighet att komma i kontakt med hästar och ridning.

Ridningen är enligt Svenska Ridsportförbundet den största handikappsporten med 4 000 aktiva ryttare och den näst största ungdomssporten. Travet är en annan av de stora sporterna som väldigt många hästintresserade dagligen kommer i kontakt med. Många av de aktiva inom hästsektorns organisationer har själva idéer om hur olika verksamheter kan utvecklas och förbättras till förmån för hela hästsektorn. Hästvärlden är som många andra sektorer en ganska traditionell värld och mot bakgrund av att många av organisationerna har snäva ekonomiska ramar görs inte många satsningar på kreativt nyskapande. Man tvingas ofta prioritera praktiska problem som drabbar verksamheten. Kreativa projekt har ofta en stor effekt på utvecklingskraften inom en organisation eller en verksamhet och kan skapa mervärden som lever kvar långt efter det att projektet avslutats.

Det skall också understrykas att en satsning inom hästsektorn också skall innebära en satsning på flickors intresse och flickors idrott. För många flickor är ridskolan långt mer än en ridskola, den är också en viktig trygghetsfaktor och en fritidsgård som är öppen i stort sett 365 dagar om året. Mot denna bakgrund är det viktigt att en positiv stämning i stallmiljön skapas, så att alla grupper kan känna sig välkomna. Umgänget med hästar övar flickor i att leda och att sätta gränser, stärker deras självförtroende och erbjuder en meningsfull fritid. För många flickor är också förtroendeuppdrag i ridklubben en ingång till framtida uppdrag i andra demokratiska organisationer. I ridklubben finner många flickor de positiva förebilder av starka och självständiga kvinnor som de sedan bär med sig genom livet. Lokala initiativ till förmån för barn och ungdomar och personer med funktionshinder är viktiga för att stimulera utveckling av de positiva sociala värden som hästsektorn bidrar med till samhället. I synnerhet är det värdefullt att tillvarata flickors önskemål och möjlighet till utveckling inom hästsporten.

Handslaget

Riksdagen beslutade i december 2002 om ett bidrag om 100 miljoner kronor till Sveriges Riksidrottsförbund från AB Svenska Spel. Bidraget är inledningen av den ökade satsningen på idrottsrörelsens barn- och ungdomsverksamhet (även kallad "Handslaget" mellan staten, kommunerna och idrottsrörelsen). Bidraget har som ändamål att stötta och uppmuntra idrottsföreningar och specialidrottsförbund att öppna dörrarna för fler, hålla nere avgifterna, satsa mer på flickors idrottande, delta i kampen mot droger och intensifiera samarbetet med skolorna. Regeringen har i budgetpropositionen för år 2004 föreslagit att ett bidrag på 200 miljoner kronor fördelas till idrottsrörelsen enligt de närmare anvisningar för bidraget som kan komma att beslutas av regeringen.

Åtgärder skall bl.a. vidtas för att erbjuda barn och ungdomar, som i dag inte deltar i idrottsverksamhet, lustfyllda och hälsofrämjande aktiviteter utan krav på resultat. Vidare skall förutsättningar skapas för att flickor skall kunna utöva idrott på det sätt de själva önskar. Idrottsföreningar skall uppmuntras att i nära samarbete med skolorna utveckla metoder som lockar alla elever till fysisk aktivitet i olika former. Insatser skall göras inom speciellt prioriterade områden som exempelvis på

flyktingförläggningar, verksamhet för funktionshindrade, etablering av näriddrottsplatser i storstadsområden i samverkan mellan föreningar och kommuner eller andra intressenter och stöd till förbund som vill pröva nya verksamhetsformer för att nå ungdomar som rör sig för lite. Genom fördelning enligt en särskild fördelningsnyckel kommer denna satsning i hög grad de många ideella ridklubbarna till del.

Satsningen innebär att möjligheter skapas för Svenska Ridsportförbundet och de lokala föreningarna inom ridsporten att utveckla sin verksamhet. Satsningen kan även nå ut till funktionshindrade barn och ungdomar som genom hästsporten kan bli delaktiga av den sociala samvaro som finns inom idrotten.

Hästsportens ungdomssatsning

Sedan år 1997 har det i avtalet mellan staten och ATG:s ägare, överenskommit att ATG varje år skall avsätta 5 miljoner kronor till särskilda satsningar på barn- och ungdomsverksamhet. Satsningen bedrivs i samverkan mellan STC, Svenska Galoppförbundet och Svenska Ridsportförbundet och kallas Hästsportens ungdomssatsning. Syftet med satsningen är att stimulera hästsektorns barn- och ungdomsverksamhet och därigenom stimulera en utveckling av hästsektorn. Satsningarna bidrar dels till utveckling och förbättring inom barn- och ungdomsverksamheten, men också till att de olika hästsportgrenarna finner nya former för samverkan.

Hästsportens ungdomssatsning initierades år 1997 och kom i gång ordentligt år 1998. Satsningen avsåg till en början främst särskilda insatser för att främja ungdomsverksamheten inom ridsporten. Inom ramen för ungdomssatsningen har även särskilda barn- och ungdomsprojekt riktade mot trav- och galoppporten genomförts, framför allt har de olika hästsportgrenarna samarbetat och gjort gemensamma satsningar i syfte att stödja barn- och ungdomsverksamhet i hästsporten generellt och stärka sammanhållningen och utbytet mellan de olika grenarna.

Ungdomssatsningen har möjliggjort flera särskilda insatser för bättre villkor för ungdomar inom hästsporten, bl.a. genom ledarutveckling, framtagande av nytt utbildningsmaterial och främjande av säkrare miljöer. Exempel på lyckosamma gemensamma satsningar är ponnytrav på ridskolor och den mycket uppskattade hemsidan www.stallsmart.nu som riktar sig till alla hästintresserade barn- och ungdomar. Projektet På barns vis syftar till att väcka barnens frågor kring hästsporten och riktar sig till ledare, instruktörer och andra aktiva. De tre förbunden har även haft både gemensamma och enskilda projekt med syfte att förbättra kommunikationen med unga inom respektive organisation.

Hästsportens ungdomssatsning har medfört en rad olika positiva effekter. Genom denna skapas möjligheter till utveckling och förbättring inom viktiga områden som tidigare av olika anledningar inte uppmärksammats eller prioriterats. Samverkan mellan hästsportgrenar medför också större insikt i annan hästsportverksamhet och därigenom skapas möjligheter till nya former av samarbete. Ungdomssatsningen har på så sätt även bidragit till utveckling av samarbete inom andra områden än ungdomsverksamhet. Barn- och ungdomsverksamhet inom hästsporten är en del av grunden för utveckling och förnyelse av hästsektorn och det är

av stor vikt att Hästsportens ungdomssatsning även fortsättningsvis kan bedrivas till gagn för hästungdomarnas och sektorns utveckling.

De särskilda satsningarna på barn- och ungdomsverksamhet har således haft stor betydelse för barn- och ungdomsverksamheten i hästsektorn. I det avtal som gäller åren 2004–2007 fastslås att ATG varje år skall för regeringen redovisa en strategiplan för hur medlen kommer att användas under det kommande året. Medlen skall fördelas allsidigt inom sektorn och bolaget skall årligen lämna en detaljerad redogörelse för hur medlen har använts. Regeringen kommer noga att följa den fortsatta utvecklingen på området och det är regeringens förhoppning att medlen även fortsättningsvis används konstruktivt och utvecklingsinriktat.

Allmänna arvsfonden

Allmänna arvsfonden är en juridisk person som tillkom enligt ett beslut av 1928 års riksdag i samband med att kusiner och avlägsnare släktingar genom ändringar i ärvdabalken uteslöts från arvsrätt. Fonden har till ändamål att främja verksamhet av ideell karaktär till förmån för barn, ungdomar och personer med funktionshinder. Ändamålet med stödet skall vara framåtsyftande och stöd skall därför först och främst gå till nyskapande och utvecklande verksamhet. Fondmedel får ges till organisationer som bedriver ideell verksamhet. Det innebär att varken kommersiell verksamhet eller offentliga åtaganden kan komma i fråga för stöd. Detsamma gäller enskild person. Exempel på projekt som i dag pågår är demokratiprojektet ”Våga Vara” som syftar till att stärka flickors självförtroende och projektet ”Med hjälp av fyra ben” där handikappade barn ges möjlighet att komma ut i naturen samtidigt som deras balans tränas. Projekten bygger på lokala initiativ till förmån för barn, ungdomar och personer med funktionshinder samt stimulerar till utveckling.

Närmare bestämmelser om Allmänna arvsfonden finns i lagen (1994:243) om Allmänna arvsfonden. Fram till den 1 juli 2004 fattar regeringen beslut om stöd ur Allmänna arvsfonden. Efter en lagändring (prop. 2002/03:136, bet. 2002/04:SOU3, rskr. 2003/04:68) beslutar därefter Arvsfondsdelegationen om allt stöd från Allmänna arvsfonden.

Regeringen skall en gång per år redovisa verksamheten till riksdagen i en skrivelse. I redovisningen anges även kommande inriktning på verksamheten. Ytterligare information kan inhämtas på www.arvsfonden.se.

4.2 Hästforskning

Regeringens bedömning: Forskning och kunskapsspridning inom hästområdet är av avgörande betydelse för sektorns utveckling och regeringen ser positivt på de initiativ som redan tagits. Frågan om hästforskningens utveckling kommer därför att tas upp i samband med arbetet inför den forskningspolitiska propositionen som planeras till mitten av mandatperioden.

Skälen för regeringens bedömning: På senare tid har forskningsbehovet inom hästsektorn i viss grad uppmärksamrats. Hippocampus, som är en centrumbildning mellan Sveriges

lantbruksuniversitet (SLU) och Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA), har skapat ett nytt ramprogram för hästforskning som kallas Hästen – för arbete, sport och fritid. Programmet berör flera olika områden och planeras att pågå under åren 2002–2010. Finansiering sker främst genom att medel avsätts av parternas basresurser. Programmet är mycket omfattande och anlägger ett tvärvetenskapligt och användartillvänt perspektiv, vilket måste anses positivt och väl i linje med behoven på området. Fortfarande finns dock behov av ytterligare forskning på hästområdet, vilket traditionellt är ett eftersatt forskningsområde. Även ATG, försäkringsbolaget Agria, Formas, Lantbrukarnas Riksförbund samt olika foder- och läkemedelsföretag finansierar viss forskning.

Forskningen skapar förutsättningar för en bred kunskaps- och kompetensuppbyggnad och bidrar därmed till hästsektorns utveckling. Den har dessutom stor betydelse för tillgången på välutbildad och kvalificerad personal. Om forskningen bedrivs utåtriktad bidrar den även till att skapa en stimulerande miljö för studenter och ge aktiva på olika nivåer goda möjligheter till kompetenshöjning. Exempel på områden där forskningen kan behöva utökas är hästens sociala betydelse, dess betydelse i samhället och olika faktorer med betydelse för i synnerhet barn och ungdomars säkerhet i samband med hästsport. Forskning kring veterinära frågor, utfodring, hästhållning och byggnader är också viktiga områden.

En långsiktig finansiering är en betydelsefull faktor för forskningens omfattning på olika områden. Den hästpolitiska utredningen föreslog ett tidsbegränsat statligt stöd för forskning på hästområdet. Regeringen delar den hästpolitiska utredningens bedömning av hästforskningens betydelse. Regeringen avser att återkomma till frågan om hästforskningens utveckling i samband med arbetet inför den forskningspolitiska propositionen.

4.3 Utbildning

Tillgången på välutbildad och kvalificerad personal är en viktig faktor för sektorns framtida utveckling, inte minst med tanke på sektorns möjligheter att konkurrera internationellt på olika områden. Det är av stor betydelse att en sammanhållen utbildningskedja skapas så att tillgänglig kompetens kan utnyttjas på bästa sätt. För att uppnå detta krävs att utbildningssystemet är väl samordnat, flexibelt, har ett jämställdhetsperspektiv och är anpassat till efterfrågan inom sektorn.

4.3.1 Hippologutbildningen

Sveriges lantbruksuniversitet är huvudman för hippologutbildningen som är en tvåårig högskoleutbildning. Under utbildningen integreras teori och praktik för att ge ett helhetsperspektiv på hästen som biologisk varelse. Under det första året studeras hästens anatomi och fysiologi, hälso- och sjukvård, beteende (etologi), utfodring och miljö, avel, reproduktion, stuteriverksamhet, hästen och människan, ridlära och ridning, tränings- och tävlingslära, körlära och körning, hantering och utbildning av unghäst, hovvård och hovbeslag, stalltjänst samt häst- och anläggningsvård. Under det andra året väljer studenterna inriktning – ridlärare, stallchef

eller trav- och galoppinriktning. Utbildningen bedrivs vid de tre riks- anläggningarna Wången, Strömsholm och Flyinge. Utbildningen är av stor betydelse för att öka sektorns fackmässighet och ett viktigt verktyg för spridning av kvalificerad kunskap. I jämförelse med andra utbildningar är kostnaderna för hippologutbildningen höga med anledning av bl.a. höga kostnader för hästar och andra nödvändiga förutsättningar. Utbildningen finansieras delvis av staten via Sveriges lantbruksuniversitet och delvis av de medel som avsätts i avtalet mellan staten och ATG:s ägare via Nationella Stiftelsen för Hästhållningens Främjande.

Den hästpolitiska utredningen lade fram förslag på förändringar av hippologutbildningen angående bl.a. ansvarsfördelning, styrformer och finansiering. En stor majoritet av remissinstanserna uttrycker sitt stöd för den hästpolitiska utredningens förslag i denna del. Regeringen delar den hästpolitiska utredningens bedömning att staten och hästnäringen även fortsättningsvis bör stå för ungefär hälften av kostnaderna var och att medlen bör utbetalas som årliga driftsanslag. Regeringen har i enlighet med den hästpolitiska utredningens förslag utökat medlen som står till Sveriges lantbruksuniversitets förfogande för hippologutbildningen. Från och med år 2001 disponerar Sveriges lantbruksuniversitet högst 15,9 miljoner kronor per år för hippologprogrammets räkning. Som det föreslås i utredningen är det vidare lämpligt att Sveriges lantbruksuniversitet, som huvudman, och Nationella Stiftelsen för Hästhållningens Främjande, som part i finansiering och ansvarig för riksanläggningarna, formulerar tillförlitliga avtal så att utbildningens långsiktiga kvalitet och stabilitet kan säkerställas.

4.3.2 Utbildning och godkännande av hovslagare

Utebliven eller felaktig hovvård kan orsaka skador som medför allvarligt lidande för hästen. En fungerande hovslageriverksamhet är dels en förutsättning för att varje hästägare skall kunna ta sitt ansvar för att hästen ges tillfredsställande hovvård och dels för att den svenska hästhållningen på ett nationellt plan skall anses uppfylla höga djurskyddskrav.

För att hovslageriverksamheten skall kunna fungera väl krävs att det finns ett tillräckligt antal kvalificerade hovslagare att tillgå. Enligt en bedömning som gjordes av Nationella Stiftelsen för Hästhållningens Främjande i samband med den hästpolitiska utredningen fanns det år 2000 ca 1 000 personer som bedrev hovslageriverksamhet i Sverige varav endast hälften hade formell kompetens.

Hovslagarutbildning bedrivs främst vid hovslagaraskolan i Skara (SLU), men liknande utbildning hålls även på andra orter. Det har länge rått en brist på välutbildade hovslagare, vilket har medfört en risk för djurskyddsproblem. För att avhjälpa denna brist krävs en ökning av antalet utbildningsplatser. Regeringen har i enlighet med den hästpolitiska utredningens förslag och remissinstansernas synpunkter ålagt Sveriges lantbruksuniversitet att inom ramen för sitt anslag bekosta minst 35 utbildningsplatser per år. För närvarande pågår förhandlingar om att annan huvudman än Sveriges lantbruksuniversitet rent faktiskt skall svara för hovslagarutbildningen i Skara.

Utöver utbildningsinsatser är det viktigt att hästägare ges möjlighet att avgöra kvalifikationerna hos en hovslagare, i synnerhet mot bakgrund av de stora risker för skador och lidande som felaktig hovvård kan innebära. Regeringen utfärdade därför förordningen (1993:1486) om godkännande av hovslagare som bl.a. anger att en hovslagare för att bli godkänd skall ha den utbildning eller kunskapsnivå som Statens jordbruksverk föreskriver. Jordbruksverket har nyligen infört föreskrifter med kriterier för godkännande till registrering.

4.3.3 Fortbildning och annan utbildning

Utöver hippologutbildningen finns en rad olika yrkesinriktade utbildningar på hästområdet. De bedrivs inom ramen för olika utbildningsformer, t.ex. kvalificerad yrkesutbildning vid Biologiska Yrkeshögskolan, gymnasial utbildning vid olika naturbruksskolor och kortare kurser på olika nivåer vid Hästsportens Folkhögskola. Hästsportens Folkhögskola är en ideell förening som av sina medlemsorganisationer Svenska Ridsportförbundet, Svenska Galoppförbundet och Svenska Travsportens Centralförbund fått i uppgift att bedriva utbildning inom rid-, trav- och galoppsporterna.

Genom att staten och andra aktörer genom åren moderniserat och rustat upp riksanläggningarna Wången, Strömsholm och Flyinge motsvarar anläggningarna de krav som kan ställas på moderna utbildningsanläggningar. Riksanläggningarna har därmed goda förutsättningar för att utgöra utmärkta centra för kunskapsspridning. En rimlig utveckling torde vara att dessa anläggningar i än högre grad utnyttjas av sektorns organisationer för olika typer av aktiviteter.

Utbudet av utbildningar och kurser är stort och yrkesmarknaden är bred. Majoriteten av kursdeltagare utbildar sig på grund av sitt intresse för hästar och inte i syfte att yrkesutbilda sig. Många hästintresserade drömmer dock om att försörja sig på sitt hästkunnande vilket kräver att kvaliteten på kurser och utbildning håller hög standard. Särskilt med tanke på att många barn och ungdomar är beroende av hög kvalitet på pedagogik och kursers och andra utbildningars innehåll är det viktigt att sektorn själv granskar kvaliteten på dessa.

4.4 Djurskydd och hästar

För hästhållningen, liksom för andra typer av djurhållning, är djurskyddet och hänsynstagande till djurens behov och förutsättningar en fråga som intresserar allt fler. Bland hästägarna är de som inte har någon tidigare erfarenhet av hästhållning eller annan djurhållning en växande grupp. Detta ställer höga krav på sektorns organisationer att aktivt prioritera djurskyddsarbetet, bl.a. genom antagande av djurskyddspolicys och förmedlande av kunskap och information om gällande bestämmelser. Från samhällets sida görs återkommande utvärderingar av och förbättringar av djurskyddsbestämmelserna.

En utredning som behandlar översyn av behörighets- och ansvarsfrågor inom djursjukvården och hur den framtida tillsynen över

behörighetsyrken inom djursjukvården bör vara organiserad beslutades nyligen (Djursjukvårdsutredningen Jo 2003:05). I denna hanteras också frågor om alternativbehandling och behovet av en eventuell ”kvacksalverilag” för djuren. Utredningen skall redovisas senast den 1 juni 2005.

4.4.1 Djurskyddsbestämmelser och djurskyddstillsyn avseende häst

Det är av stor vikt att tillräckliga krav på ett gott djurskydd ställs i lagar, förordningar och föreskrifter. Av lika stor vikt är dock att regler som finns verkligen följs. Under år 1997 genomförde Statens jordbruksverk ett landsomfattande projekt som gällde djurskyddstillsyn av hästhållning (Rapport 1998:23). Över 4 600 häststall besöktes över hela landet och Jordbruksverket gjorde bedömningen att de svenska hästarna överlag sköts väl och att uppenbar vanvård hör till ovanligheterna. Det svenska djurskyddet kommer att organiseras på ett nytt sätt från den 1 januari 2004. Då kommer en ny Djurskyddsmyndighet att inrättas för att överta ansvaret för djurskyddsfrågor från Jordbruksverket. Den nya myndigheten ges ökade möjligheter att meddela bindande föreskrifter om hur tillsynen enligt djurskyddslagen skall bedrivas (SFS 2003:52, prop. 2001/02:189, bet. 2002/03:MJU5, rskr. 2002/03:98), en möjlighet som Jordbruksverket inte har haft. Djurskyddsmyndigheten får också i uppdrag att upprätta ett djurskyddstillsynsregister som kan användas för kommunernas praktiska tillsynsarbete. Sannolikt kommer dessa åtgärder på sikt att i än högre grad än i dag bidra till ett gott djurskydd bland hästar.

4.4.2 Transport av hästar

Hästar transporteras mellan länder av olika anledningar och i varierande omfattning. En del hästar transporteras fram och åter för att tävla i andra länder, andra exporteras för att användas i tävling, till avel eller för att gå till slakt. I transporthänseende är hästar ett av de djurslag som omfattas av Europeiska unionens gemensamma regler för skydd av djur under transport. Rådets direktiv (91/628/EEG) om skydd av djur vid transport och rådets direktiv (95/29/EG) om ändring av direktiv 91/628/EEG har genomförts i svensk lagstiftning genom Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2000:133) om transport av levande djur och angående tillämpning av djurtransportbestämmelserna finns Statens jordbruksverks allmänna råd (SJVFS 2000:2) i anslutning till djurskyddslagen (1988:534) och Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2000:133) om transport av levande djur.

Den inom EU grundläggande principen om fri rörlighet för varor och tjänster har lett till att djurtransportområdet är i det närmaste totalt harmoniserat. Detta innebär i stor utsträckning att i stort sett samma regler gäller i alla medlemsländer och att det inte är möjligt för Sverige att ha nationella bestämmelser om skydd av djur under transport som avviker från EG-reglerna. Bestämmelserna gäller inom hela unionen och Sverige

kan inte förhindra utförsel av djur till andra medlemsstater. Under många år har det med jämna mellanrum uppdragats stora problem med djurtransporter på EU-nivå. Sverige har agerat starkt pådrivande för att förändringar skall komma till stånd. Detta gäller dels att reglerna måste skärpas och dels att medlemsstaterna måste förbättra sin tillsyn så att de regler som finns verkligen efterlevs. Efter starka påtryckningar från medlemsländerna och från allmänheten presenterade EG-kommissionen under sommaren 2003 det förslag till nya regler om djurtransporter som utlovats sedan flera år. Förslaget innebär visserligen förbättringar på vissa områden, men är inte alls tillräckligt långtgående ur ett djurskyddsperspektiv. Förslaget bearbetas för närvarande i en rådsarbetsgrupp. Även nationellt har initiativ tagits för att nå förbättringar på djurtransportområdet. Regeringen beslutade i början av år 2001 om direktiv till en utredning om onödiga respektive långa djurtransporter och om slakt nära uppfödningssplatsen. Utredningens uppdrag var bl.a. att kartlägga transportsituationen och se över det befintliga regelverket. I januari 2003 presenterade utredningen, som antagit namnet Djurtransportutredningen, betänkandet *Kännande varelser eller okänsliga varor?* (SOU 2003:6). Det finns en omfattande dokumentation som visar på stora problem vid framför allt transport av slakthästar, företrädesvis från Östeuropa till södra Europa. Italien importerar och slaktar åtskilliga gånger fler hästar än något annat EU-land. Utredningen bedömer att hästar är ett av de djurslag som far mest illa vid transporter, i synnerhet i samband med slakttransporter. I betänkandet förs en rad olika förslag fram, bl.a. krav på förändringar i EG-bestämmelserna för skydd av djur under transport. Remissinstanserna anser överlag att det finns stort behov av förbättringar av nuvarande djurskyddsbestämmelser. Många är positiva till utredningens förslag, även om det förekommer invändningar mot förslagets utformning. Regeringen har beaktat utredningens förslag vid framtagandet av svensk position inför förhandlingsarbetet om de nya EG-bestämmelserna.

En stor del av de problem som finns kan bero på brister i efterlevnad av reglerna för skydd av djur under transport och flera länder har svårt att bedriva tillräcklig djurskyddstillsyn. Djurskyddstillsynen inom EU måste förbättras, men det är också av stor vikt att den som säljer en häst försäkras sig om att hästen slipper utsättas för långa plågsamma transporter till slakt. Hästsektorns organisationer spelar härvid en viktig roll för att skapa debatt och sprida information i dessa frågor och sådana informationsinsatser är mycket värdefulla.

Frågan om skydd av djur under transport har under många år varit en viktig fråga i Sverige. Frihandelsprincipen och de EU-gemensamma bestämmelserna om skydd av djur under transport medför att Sverige inte kan ha nationella bestämmelser på området utan måste försöka påverka de gemensamma bestämmelserna. Inom EU finns behov av förbättringar när det gäller regler och tillsynen av efterlevnaden av reglerna för att ett gott djurskydd skall kunna uppnås. Den svenska regeringen kommer därför även fortsättningsvis att prioritera djurtransportfrågan och fortsätta verka för ett bättre djurskydd under transport.

Regeringens bedömning: Effektiva och moderna registersystem och rutiner för informationshantering på hästområdet har stor betydelse både ur djurskydds- och djurhälsoperspektiv och för hästsektorns utveckling. Statens jordbruksverk ges därför i uppdrag att göra en omfattande översyn av den nuvarande situationen när det gäller identifiering och registrering av hästar samt datastödet i samband med detta. Uppdraget skall redovisas senast den 1 november 2004.

Skälen för regeringens bedömning: EG-kommissionens beslut av den 22 december 1999 om ändring av kommissionens beslut 93/623/EEG och om identifiering av hästdjur för avel och produktion (2000/68/EG) utvidgade ett tidigare beslut avseende registrerade hästar innebärande att hästar skall åtföljas av en särskild identitetshandling, s.k. *hästpass*, till att gälla samtliga hästar. Samtliga hästar skall enligt beslutet identitetskontrolleras, beskrivas och registreras med unika identitetsnummer. Hästpasset skall följa hästen under hela dess liv och visas upp i samband med eventuell slakt.

Bakgrunden till systemet är att man vill skydda konsumenterna mot skadliga rests substanser från veterinärmedicinska läkemedel i hästkött. Hästpassbeslutet innebär att det blir möjligt att tillåta behandling av hästar med läkemedel som inte har prövats från rests substanssynpunkt, under förutsättning att behandlingen noteras i hästens pass och att det av passet framgår att hästen inte skall användas för livsmedelsändamål. I Sverige har Statens jordbruksverk meddelat bestämmelser om den närmare utformningen av hästpasset i Statens jordbruksverks föreskrift (SJVFS 1994:82) om hästdjur som används till avel och om identifiering av hästdjur. Enligt dessa föreskrifter skall samtliga hästar vara försedda med pass senast den 1 januari 2006. För närvarande gäller att alla hästar födda efter år 2002 skall ha pass, medan hästar födda före år 2002 endast måste ha pass vid ägarbyte, utförelse, export eller slakt. Den hästpolitiska utredningen anser att även om systemet med hästpass inte har så stor betydelse ur livsmedelsperspektiv i Sverige, eftersom ett fåtal hästar slaktas i dagsläget får hästpassen en positiv effekt på svensk hästhållning. Systemet medför att samtliga hästar på sikt kommer att vara registrerade och ha ett unikt identitetsnummer vilket är av värde ur t.ex. avelsperspektiv. Regeringen delar denna bedömning.

Ansvariga för utfärdande av pass är de av Jordbruksverket godkända register- och stambokförande föreningarna. Till och med år 2002 hade närmare 30 000 hästpass utfärdats av STC, Avelsföreningen för Svenska Varmblodiga hästen, Sveriges shetlandssällskap, Avelsföreningen svensk ridponny, Svenska Russavelsföreningen samt Svenska Hästavelsförbundet. Drygt 14 000 pass hade utfärdats till travhästar och ca 6 000 till svenska halvblod. Resten gäller övriga häst- och ponnyraser. Att så många olika administratörer är involverade i hanteringen av hästpassen medför att arbetet i vissa avseenden är svårsamordnat. Finansiella och personella resurser varierar och på vissa håll är den administrativa bördan tung. Systemet för utfärdande av hästpass bör administreras på ett enhetligt och effektivt sätt för att kunna uppnå en väl fungerande struktur och dessutom ett gott underlag för en tillförlitlig häststatistik.

Mot denna bakgrund är det av vikt att se över nuvarande system i syfte att analysera om det uppfyller gällande EG-bestämmelser och i övrigt i alla delar fungerar tillfredsställande samt för att bedöma behovet av eventuella förbättringar och hur dessa i så fall bör utformas.

Datastöd

En god hästkvalitet, tillräckligt antal hästar, säker identifiering och ett effektivt avelsarbete är viktiga faktorer för utvecklingen av svensk hästsektor. Betydelsen av tekniska hjälpmedel vid registrering och utfärdande av hästpass samt i avelsarbetet ökar successivt och den svenska hästhållningen har behov av att ständigt utvecklas.

I Sverige är ansvaret för register- och stambokföring huvudsakligen uppdelat på ett drygt 30-tal rasföreningar. De storleksmässiga och ekonomiska förutsättningarna för registerutveckling skiljer sig kraftigt åt. Inom vissa raser medför stor efterfrågan och ekonomiska drivkrafter möjligheter att bekosta administrativa förbättringar och kvalificerade system. Inom andra raser är efterfrågan liten och register- och stambokföring sköts helt ideellt. I uppdraget bör därför ingå att också se över organisationen av stamboks- och registerföring och om nödvändigt föreslå ändamålsenliga förändringar.

Säkerheten och trovärdigheten kring hästpassen är viktig. När det gäller registrering av behandlingar med olika preparat är det viktigt att informationen även finns tillgänglig så att ett förlorat hästpass inte innebär förlorad vetskap om hästen i fråga. Ersättandet av ett förlorat pass måste ske under säkra former som stärker konsumentperspektivet. Passens tillförlitlighet är mycket viktigt vid t.ex. tillsyn av djurskydd i avelsarbetet.

Ett modernt och effektivt avelsarbete förutsätter dessutom att varje häst kan identifieras på ett säkert sätt, att tillförlitlig statistik förs över hästarnas prestationer, egenskaper, avelsresultat m.m. och att tillgänglig statistik med hjälp av moderna metoder utvärderas och används i avelsarbetet. Väl fungerande system spelar en mycket viktig roll för sektorns utveckling och för att Sverige skall kunna fortsätta konkurrera internationellt på hästavelområdet. De är också viktiga för att aveln skall kunna drivas i enlighet med höga djurskyddsambitioner och möta efterfrågan hos köpare vars prioriteringar förändras över tiden. Kvalificerade data-system kan vara ett viktigt hjälpmedel i arbetet med hästpassen och vid identifiering av hästar samt i avelsarbetet. Det kan också utgöra statistiska informationsbanker och fungera som hjälpmedel inom forskning och utbildning på hästområdet.

Tillgänglig och aktuell information på området är i dagsläget begränsad och det finns ett behov att kartlägga dagens situation samt att se över eventuella behov av åtgärder på området.

Djursjukdata

Enligt Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 1999:106) om djurskydds krav vid avelsarbete får hästar som visat sig nedärva letalanlag, defekter eller andra egenskaper som medför lidande för avkomman eller negativt påverkar avkommans naturliga beteende eller som med stor sannolikhet nedärver sådana anlag, defekter eller egenskaper inte användas för reproduktion. Enligt föreskrifterna skall också diagnos- och

behandlingsuppgifter från djurkliniker och veterinära fältdata göras tillgängliga för de avelsorganisationer som godkänts av Jordbruksverket. Syftet är att avelsorganisationerna i avelsarbetet skall kunna ta hänsyn till nedärvning av defekter eller andra egenskaper som medför lidande för avkomman.

Jordbruksverket har utvecklat ett fältadministrativt veterinärmedicinskt datasystem, Vet@. I systemet ges möjlighet för alla veterinärer att registrera journaluppgifter om t.ex. djurens identitet, diagnos, typ av behandling och djurägarens namn. Jordbruksverket lagrar informationen från sjukdatarapporteringen i ett dataregister. Journalföring kan även göras i andra system som godkänts av Jordbruksverket, men lagring av uppgifterna sker hos Jordbruksverket. Organisationen av och kvaliteten i djursjukdatasystemet för alla djurslag har ifrågasatts och kommer att ses över i särskild ordning.

För de flesta djurslag finns i dag krav på inrapportering av alla behandlingar till djursjukdata. För hästar behöver dock enbart antal behandlingar och behandlingar med vissa preparat rapporteras. I rapporteringen uppges i dag inget unikt identitetsnummer och därför är statistiken över hästbehandlingar av generell och övergripande karaktär.

Den hästpolitiska utredningen föreslår att Jordbruksverket skall ges i uppdrag att utreda förutsättningarna för att föra in uppgifter om hästars identitet och ägaruppgifter i Vet@ och utöka rapporteringsskyldigheten, så att avelsorganisationerna kan använda uppgifterna i avelsarbetet. Remissinstanserna var generellt positiva till förslaget, men flera påpekade att en mycket viktig förutsättning för utökad sjukdataregistrering är en tillförlitlig identifiering och registrering av hästar.

Sedan den hästpolitiska utredningen överlämnade sitt betänkande har arbetet med en tillförlitlig identifiering och registrering av hästar gått framåt. Från och med den 1 januari 2006 skall alla svenska hästar vara försedda med ett pass och därmed ett unikt identitetsnummer. Detta torde avsevärt förbättra förutsättningarna för sjukdatarapportering vid veterinärbehandling av häst. Jordbruksverket har tagit initiativ till sådana förändringar. Syftet är att statistiken på området skall bli mer heltäckande och individualiserad. Genom en förbättrad statistik kan Jordbruksverket t.ex. uppnå en tydligare kontroll av antibiotikaanvändningen och av hälsoläget. På så sätt blir det möjligt att lättare identifiera problemområden och vidta åtgärder för att förbättra hästhälsan och minska antibiotikaanvändningen.

Enligt Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 1999:106) om djurskydds krav vid avelsarbete skall diagnos- och behandlingsuppgifter från djurkliniker och veterinära fältdata göras tillgängliga för avelsorganisationer. Det system som i dag finns för sjukdataregistrering behöver ses över och utvecklas och anpassas för att kunna användas på ett än mer tillfredsställande sätt vad gällande hästar.

Sammantaget bedömer regeringen att det finns ett behov av att se över det befintliga systemet för registrering och stamboksföring av hästar, utförandet av hästpass och användningen av datateknik i dessa sammanhang. Vidare bör möjligheterna att utveckla det befintliga djursjukdatasystemet för att skapa förutsättningar för bättre häststatistik och en användning i avelssammanhang studeras. Mot den bakgrunden ges

4.6 Hästavel

4.6.1 Hälsobedömning av hingstar

Enligt föreskrifter meddelade med stöd av lagen (1985:342) om kontroll av husdjur m.m. gäller att en hingst för att få användas i avel till andra ston än hingstägarens egna skall vara avelsvärderad. Avelsvärderingen omfattar hingstens härstamning, exteriör, hälsostatus, prestation och nedärvningsförmåga. I samband med avelsvärderingen görs också en bedömning av om hingsten nedärver eller kan nedärva genetiska defekter som kan innebära lidande för avkomman. Hingsten får i så fall enligt djurskyddslagstiftningen inte användas i avel. Utöver djurskyddskravet ställer staten inga krav på att en hingst skall godkännas eller uppnå ett visst resultat i avelsvärderingen för att få verka i avel, det räcker att den genomgått en värdering. I den mån urval och kvalitetsindelning görs, sker det uteslutande i de register- och stambokförande organisationernas intresse.

Mot bakgrund av utvecklingen sedan avelsvärderingsbestämmelserna infördes och till följd av ett behov av att tydliggöra statens intresse på området pågår för närvarande en översyn av de svenska avelsvärderingsbestämmelserna i syfte att modernisera dem. I Jordbruksdepartementets promemoria om hälsobedömning av hingstar (dnr Jo2003/1615) föreslås att kravet på obligatorisk avelsvärdering av hingst som används till avel på andra ston än hingstägarens egna avskaffas och i stället införs ett krav på obligatorisk hälsobedömning av alla hingstar som används i avel.

Staten har, mot bakgrund av det egna behovet av dugliga hästar, historiskt haft ett intresse av prestationsbedömning av hingstar som skall användas i avel. Det intresset har med tiden i princip upphört och har i stället övertagits av avelsorganisationerna och rasföreningarna. Det finns dock fortfarande ett starkt statligt intresse att ur djurskyddsperspektiv värna en bedömning av hingstares hälsotillstånd och nedärvning av defekter. Den svenska uppfödarkåren är mycket heterogen och många av dagens uppfödare saknar erfarenhet av hästuppfödning. En sådan bedömning är därför av största vikt från djurskyddssynpunkt och fungerar som en obligatorisk konsumentupplysande åtgärd till stöd och ledning för seriösa stoägare. Förslaget remissbehandlas för närvarande och förändringar i regelverket är avsedda att ske under år 2004.

4.6.2 Information i avelsarbetet

Sverige har relativt små avelspopulationer och antalet betäckta ston har överlag uppvisat en tydligt vikande trend under hela 1990-talet. Lönsamheten i hästuppfödning är sammantaget låg inom de flesta raserna. I många fall är den t.o.m. negativ även om bara rörliga kostnader beaktas, vilket tyder på att många har hästuppfödningen som ett fritidsintresse som tillåts kosta pengar. Uppfödarkårens sammansättning har förändrats under senare år. Antalet uppfödare med bara ett sto har ökat och upp-

födarna är i högre utsträckning unga kvinnor. Även en del jordbrukare, vissa utan tidigare erfarenhet, har startat hästuppfödning. Detta sker samtidigt som många äldre uppfödare upphör med sin verksamhet vilket innebär att en hel del kunskap och långvarig erfarenhet försvinner.

Den hästpolitiska utredningen föreslog ett tidsbegränsat statligt stöd till bl.a. rådgivnings- och informationsinsatser på hästavelsområdet och ansåg att detta skulle skapa förutsättningar för sektorn att själv på sikt ta över finansieringen av verksamheten.

Med tanke på att den svenska uppfödarkåren är mycket heterogen och att kunskapsnivån varierar är rådgivning och tydlig information i avelsfrågor ett betydelsefullt ansvar för hästsektorns organisationer.

4.6.3 Bevarande av hotade raser

Frågan om bevarande av hästraser har bäring på det övergripande arbetet med förvaltning av husdjursgenetiska resurser. Sverige undertecknade år 1993 FN:s konvention om biologisk mångfald. Anslutningen innebär bl.a. ett åtagande att förvalta husdjursgenetiska resurser på ett ansvarsfullt sätt. Huvudansvaret för detta arbete vilar på Statens jordbruksverk.

Inom ramen för miljö- och landsbygdsprogrammet har rasbevarande föreningar för raser inom en rad olika djurslag möjlighet att ansöka om medel för utbildnings-, rådgivnings- och informationsinsatser. Bland de hästraser för vilka medel söktes och beviljats finns gotlandsruss, nordsvensk brukshäst och ardenner.

Den hästpolitiska utredningen föreslår att stöd för bevarande av utrotningshotade husdjursraser inom ramen för den gemensamma jordbrukspolitiken skall omfatta även hästar. Remissinstanserna var överlag positiva till utredningens förslag men flera har föreslagit andra lösningar. Regeringen har funnit att den hästpolitiska utredningens förslag, som förutsätter avsevärda statliga medel utan att eftersträva resultat med säkerhet nås, inte bör genomföras. I stället bör andra åtgärder övervägas. På det husdjursgenetiska området pågår för närvarande arbete med att ta fram ett nationellt målprogram för förvaltning av husdjursgenetiska resurser. På regeringens uppdrag har Jordbruksverket utarbetat förslag till detta program. Jordbruksverket framhåller att ett ökat hänsynstagande till utrotningshotade raser är betydelsefullt och betonar att användbarheten och ett hållbart nyttjande av raserna är viktigt för deras fortlevnad. Förslagen har remissbehandlats under hösten 2003 och remissammanställning pågår. I samband med utarbetande av ett nationellt program för förvaltning av husdjursgenetiska resurser är det lämpligt att även ta ställning till eventuella åtgärder för bevarande av hotade hästraser. Avsikten är att presentera det nationella programmet i en skrivelse till riksdagen under år 2004.

4.7.1 Hästhållningens och hästföretagandets betydelse

Regeringens bedömning: Den hästrelaterade näringsverksamheten har en stor betydelse inte minst på landsbygden. Verksamheten behöver emellertid kartläggas och analyseras ytterligare. Vidare bör hästhållningens betydelse för miljö- och jordbrukspolitiken från olika utgångspunkter bli föremål för ytterligare överväganden. Regeringen ger därför Statens jordbruksverk denna dag i uppdrag att i samarbete med berörda myndigheter och organisationer kartlägga omfattningen, geografisk spridning och karaktären av hästföretag samt analysera relevanta faktorer som bidrar till utvecklingspotentialen i hästsektorn liksom sektorns betydelse för miljö- och jordbrukspolitiken, hur den gemensamma jordbrukspolitiken påverkar förutsättningar för hästverksamhet samt om och eventuellt hur hästen på ett tydligare sätt bör göras till en del av jordbrukspolitiken. Uppdraget skall redovisas senast den 1 november 2004.

Skälen för regeringens bedömning: I kommittédirektivet för utredningen om en sammanhållen hästpolitik angavs att den hästpolitiska utredningen skulle ta fram det underlag som behövs för att regeringen skall kunna ta ställning till etablerandet av en sammanhållen svensk hästpolitik. Utredningen skulle vidare bl.a. bedöma hur hästnäringen kan medverka till uppfyllandet av de av riksdagen antagna miljö kvalitetsmålen. En sådan översiktlig bedömning presenteras också i betänkandet och den hästpolitiska utredningen framhåller att hästen är att betrakta som en resurs på en rad områden. Dock fanns det inte vid utredningens genomförande någon detaljerad kartläggning eller tillförlitlig statistik att använda, vilket skapade svårigheter avseende mer långtgående analyser.

Enligt den hästpolitiska utredningen skapar sektorn sysselsättning som motsvarar ca 10 000 heltidsarbeten och ca 30 000 deltidsarbeten. Omsättningen bedöms vara minst 18 miljarder kronor per år, varav drygt 10 miljarder kronor utgörs av totalisatorspel vid trav- och galopptävlingar. Under år 2002 bidrog spel på hästar med drygt 1,1 miljarder kronor till staten i form av skatt. Hästsektorn är också en viktig inkomstkälla för jordbruket. Enligt Lantbrukarnas Riksförbund genererar hästar och hästhållning intäkter till jordbruket i storleksordningen två miljarder kronor om året. Hästar och hästhållning bedöms också ha betydelse för utveckling av landsbygden. Småföretagande på landsbygden innebär möjligheter att kunna bo kvar och verka aktivt på landsbygden. Hästintresset kan utgöra en drivkraft att flytta från stad till landsbygd och bidra till en minskad avfolkning av landsbygden och upprätthållandet av servicestrukturer. Inte minst utgör också hästar och hästhållning en meningsfull fritid för många i landsbygden.

Nutek (Verket för näringslivsutveckling) noterar i sitt remissvar till den hästpolitiska utredningen att svensk hästsport intar en internationellt sett framträdande plats inom olika discipliner och har en stor näringspolitisk betydelse. Det är enligt verkets uppfattning viktigt att tydligt markera hästsportens betydelse i branschterminer. Särskilt gäller det att utforma insatser som långsiktigt bibehåller och utvecklar sportens inter-

nationella konkurrenskraft. Nutek framhåller också att överväganden om mer långsiktiga åtgärder bör göras för att utveckla hästsporten som bransch.

Till skillnad från i många andra länder bedrivs hästverksamhet i Sverige till stor del genom ideella föreningar eller på hobbynivå. På senare år har utvecklingen pekat på en ökad etablering av hästrelaterad näringsverksamhet. Det saknas dock detaljerad kunskap om den här typen av näringsverksamhet, både på företagsnivå och på en mer övergripande nivå.

Hästrelaterad näringsverksamhet kan vara många olika typer av företag som helt eller delvis får sin inkomst från hästsektorn. Det kan exempelvis vara företag som inackorderar hästar, hästturismföretag, ridskolor, travtränare, företag som föder upp, utbildar eller förmedlar hästar, företag som tillhandahåller tjänster på utbildningsområdet, foderföretag, företag som specialiserat sig på att bygga häststall eller anlägga ridbanor och företag som tillverkar eller säljer hästutrustning och hästtillbehör. Det kan också vara företag som säljer tjänster eller produkter till stora aktörer inom hästsektorn, t.ex. ATG.

Intressanta aspekter är den hästrelaterade näringsverksamhetens struktur, problem, möjligheter, konkurrenssituation och utvecklingspotential. Ett ökat företagande kan medverka till att hästsektorn växer och bidrar positivt till samhället på olika områden. Mot bakgrund av den heterogena hästrelaterade näringsverksamheten finns ett stort mått av osäkerhet i de uppskattningar och bedömningar som hittills gjorts. Det är därför av vikt att genomföra en kartläggning av företagandet och en analys av hästsektorns roll och förutsättningar för näringsverksamhet i landet. I EU:s olika medlemsländer behandlas hästar och hästhållning i varierande grad som en del av jordbruket. Hästsektorn är en viktig inkomstkälla för jordbruket, i synnerhet med avseende på t.ex. foderproduktion, inackorderings- och uppfödningens verksamhet.

Enligt den hästpolitiska utredningen finns i Sverige i storleksordningen 80 000 hästar på jordbruksföretag och vart sjätte jordbruksföretag håller hästar. Allt fler jordbruksföretagare diversifierar sin verksamhet med hästhållning och enligt Lantbrukarnas Riksförbund har hästrelaterad verksamhet en växande betydelse för lantbruksföretagen. Avel och uppfödning, uthyrning av stallplatser, foderproduktion, turridding, travverksamhet och hästar som hobby utgör sammantaget huvudverksamhet på över 2 000 gårdar. Många bedömare menar att hästen har en växande betydelse för uppfyllandet av vissa av de miljö kvalitetsmål som riksdagen har fastställt. Statens jordbruksverk har till den hästpolitiska utredningen uppgett att detta framför allt handlar om målen avseende ett rikt odlingslandskap. Hästar bidrar till att hålla landskapet öppet och till att upprätthålla hävden och de betesgynnade växtarterna. Hästhållningen kan även ha en negativ inverkan på miljön, framför allt vid hög beläggning. Växttäckets kan då skadas vilket kan medföra näringsläckage och risk för vattenförorening. Mer detaljerade kunskaper om hästhållningens betydelse för miljön saknas dock och tillförlitliga bedömningar av hästsektorns betydelse på miljöområdet är därför svåra att göra.

Den hästpolitiska utredningen föreslog att hästar och hästverksamhet vid jordbruksföretag på ett mer genomgripande sätt skall inkluderas i den svenska tillämpningen av den gemensamma jordbrukspolitik. Hästhåll-

ning bör enligt utredningen klassificeras som primär produktionssektor inom jordbruket för att även hästhållare utan traditionell jordbruksverksamhet skall ges tillgång till exempelvis investeringsstöd. Utredningen föreslog vidare att hästar som djurslag skall ligga till grund för beräkning av djurenheter så att hästar blir ersättningsgrundande för kompensationsbidrag vid odling av vall och bete i mindre gynnade områden och för miljö- och landsbygdsprogrammets miljöersättning för öppet och varierat odlingslandskap i norra Sverige. Utredningen föreslog att åtgärderna skall finansieras inom gällande ekonomiska ramar, vid behov genom generell reducering av stödbeloppen.

Remissinstanserna har delade meningar om utredningens förslag om införande av hästen i jordbrukspolitiken. Det påpekas att det kan vara en otjänst att skapa stödberoende och stöd Anpassning inom en näring som tillväxer och utvecklas självständigt och det kan även innebära problem för hästsektorn att fullt ut betraktas som en del av jordbruket. Flera påpekar även att hästar och hästhållning redan i dag är inkluderade i stödsystemen även om det finns skillnader i förhållande till det livsmedelsproducerande jordbruket. Flera instanser efterfrågar en fördjupad analys av konsekvenserna. Regeringen anser, i likhet med flera remissinstanser, att en utökad inkludering av hästen i den svenska tillämpningen av den gemensamma jordbrukspolitiken skulle kunna innebära risk för icke önskvärda effekter för hästsektorn, bl.a. genom att sektorns utveckling i alltför hög grad riskerar påverkas av stödutformning i stället för att som i dag präglas av intressenternas egen viljeinriktning och engagemang. Som många remissinstanser påpekar finns dock ett behov av en fördjupad analys av konsekvenserna av en utökad inkludering av hästen i den svenska tillämpningen av den gemensamma jordbrukspolitiken.

En del detaljerade uppgifter om hästhållningens betydelse för jordbruket, i synnerhet ur ett ekonomiskt perspektiv, har sammanställts av Lantbrukarnas Riksförbund. En kartläggning av andra betydelsefulla faktorer är dock nödvändig för att kunna göra en kvalificerad analys av på vilket sätt hästhållningen i högre grad bidrar till jordbruket.

Regeringen ger därför Statens jordbruksverk i uppdrag att, i samarbete med berörda myndigheter och organisationer, kartlägga könsfördelning, omfattning, geografisk spridning och karaktär av hästföretagande. Jordbruksverket skall vidare analysera relevanta faktorer vilka bidrar till hästsektorns utvecklingspotential och som beskriver hästsektorns roll och förutsättningar för näringsverksamhet i landet. En viktig del i detta uppdrag utgörs av att kartlägga betydelsefulla faktorer för att kunna göra en kvalificerad analys av hästhållningens betydelse för miljö- och jordbrukspolitiken från olika utgångspunkter. Beslut har fattats om en ny inriktning av den gemensamma jordbrukspolitiken. Statens jordbruksverk skall utifrån sin kartläggning analysera hur detta påverkar förutsättningarna för hästverksamhet samt om och eventuellt hur hästen på ett tydligare sätt bör göras till en del av jordbrukspolitiken. För eventuella förslag skall Statens jordbruksverk bl.a. göra en konsekvensanalys med avseende på hästsektorns utveckling och målen för jordbrukspolitiken.

En särskild fråga i detta sammanhang är i vilken utsträckning hästverksamhet är att anse som jordbruksverksamhet vid tillämpningen av bl.a. plan- och bygglagen. Lagstiftningen ger i detta hänseende utrymme för olika tolkningar. För att kunna uppnå en tydligare reglering krävs att

en noggran avvägning görs mellan å ena sidan intresset av ett enkelt förfarande för bl.a. hästsektorns aktörer vid ny och ombyggnad och å andra sidan de problem från miljö- och plansynpunkt som bygglovsbefrielse el.dyl. kan innebära. Regeringen har för avsikt att låta utreda denna fråga vidare i ett brett perspektiv.

4.7.2 Verksamhetsutveckling

Hästsektorn står inför nya möjligheter till utveckling genom det ökande hästintresset i samhället. Uppfödning och export av hästar och export av hästrelaterade varor eller tjänster är branscher, som med tanke på det svenska hästmaterialet och svenska hästkunnandet, har förutsättningar att utvecklas till betydande verksamheter. Samordnande insatser med kompetensutveckling, nätverksskapande och samverkan i marknadsföring bör kunna bidra till att bättre ekonomiska förutsättningar kan skapas. Den starka folkliga förankring som hästföretagandet har i Sverige bör kunna bättre tas till vara. Hästsektorns organisationer har allt att vinna på exploatering av de företagsmöjligheter som finns inom den svenska hästsektorn och bör aktivt stödja framåtsyftande initiativ. För att hästföretagandet skall kunna bidra till en långsiktig stabilitet och utveckling av näringen är det viktigt att utvecklingsinitiativ inte enbart förbehålls stora aktörer med tillgång till kapital.

Hästen spelar även en roll som nyttodjur, t.ex. inom skogsbruket. Detta gäller speciellt det småskaliga skogsbruket, tätortsnära skogsbruk och känsliga naturområden där man vill nyttja hästen för att göra så liten åverkan i naturen som möjligt.

Hästturism

Hästturism är ett av ett antal möjliga områden med goda förutsättningar för utveckling. Det finns t.ex. ett stort intresse från markägare att hitta kompletterande verksamheter för att skapa en stabilare bas i sitt företagande. Det finns också ett tydligt intresse från organisationer på området och enligt Lantbrukarnas Riksförbund finns 650 hästturismföretag i landet. Sverige har utmärkta möjligheter att skapa ett brett spektrum av intressanta tjänster inom hästturism, allt från lugna turer i låglandsmiljöer till exotiska arrangemang i fjällvärlden. Det finns ett starkt intresse för högkvalitativa aktiviteter av detta slag från arrangörer i Sverige och i utlandet. De nationella hotade raserna är synnerligen lämpade för turistaktiviteter som turridning och körning. Som inhemska raser bidrar de även med ett mervärde för utländska turister.

Utveckling av turism i områden i Sverige där alternativa möjligheter för företagande är få är ett angeläget och viktigt arbete. Även små positiva förändringar i sådana områden får stor inverkan på utvecklingen. En grundförutsättning för en god turistisk utveckling är ambitiösa och kunniga entreprenörer. Turistdelegationen³ fick i juli 2002 regeringens uppdrag att genomföra ett program för ökad innovationskraft inom turistnäringen och för att främja turismforskning. Satsningen syftar till att identifiera och finna nya marknadsmöjligheter för turistnäringen.

³ Turistdelegationen är en statlig myndighet för strategier, statistik och samordning inom svensk turism (förordning (1995:950) med instruktion för Turistdelegationen).

Programmet pågår under tre år och 40,5 miljoner kronor är avsatta för ändamålet. Turistdelegationen undersöker nu ett antal olika naturnära aktivitetsområden som t.ex. jakt, fiske, hästar, paddling och vinterupplevelser som alla kan bidra till utveckling av entreprenörskap i naturnära miljöer.

Ett av projekten i Turistdelegationens Innovationsprogram är Hästturism i Sverige som drivs i samarbete med Lantbrukarnas Riksförbund. Syftet med projektet är att utveckla området hästturism så att lönsamheten i enskilda företags verksamhet förbättras. Projektet omfattar t.ex. nätverksbyggande, samordning av marknadsföring, kompetensutveckling och kvalitetsutveckling och skall pågå till år 2005. Resultatet skall bl.a. visa sig i ett ökat kvalitetsmedvetande hos leverantörerna, fler bokningsbara produkter, en profilering av Sverige som hästland och en ökad efterfrågan på marknaden.

Hästturismen bidrar till samhället på en rad olika sätt och har en stor utvecklingspotential. Det är därför viktigt att hästnäringens intressen och åtagande behandlas på ett tidigt stadium i kommunernas detaljplaner vid t.ex. ridleders anläggande. Turistdelegationen har uppmärksammat och stöttat utvecklingen av hästturism och det finns ett stort intresse bland andra organisationer på området. Det är dock mycket viktigt att olika intressenter ges möjlighet att träffas och utbyta erfarenheter, erhålla ny kunskap och kanske inleda samarbete. Detta gäller såväl på myndighets- och organisationsnivå som på företagarnivå. För en ny näring är det särskilt viktigt att skapa nätverk av företagare som kan stötta varandra och samverka i gemensamma projekt. Nyligen arrangerades ett seminarium i hästturism i samarbete med bl.a. Lantbrukarnas Riksförbund. Jordbruksdepartementet och Turistdelegationen har nyligen inlett ett samarbete i hästturismfrågor för att ytterligare söka främja en god utveckling.

4.8 Samarbetsgrupp för hästsektorns framtidsfrågor

Regeringens bedömning: Vissa frågor inom hästsektorn behöver samordnas. En samarbetsgrupp för hästsektorns framtidsfrågor bör därför inrättas. Gruppen bör bestå av företrädare från myndigheter och organisationer på området och fungera som ett forum för kunskaps- och informationsutbyte mellan statliga organ och sektorns olika organisationer. Mot den bakgrunden inrättar Jordbruksdepartementet en samarbetsgrupp för hästsektorns framtidsfrågor.

Skälen för regeringens bedömning: Den svenska hästsektorn befinner sig i förändring och står inför en utveckling där många av de traditionella förutsättningarna och sammanhangen kontinuerligt kommer att förändras. Detta beror dels på den internationella utvecklingen inom t.ex. hästavelns och hästsportens olika områden, men i synnerhet på att nya verksamhetsgrenar håller på att utvecklas och att hästföretagandet i framtiden sannolikt kommer att öka i omfattning och betydelse.

Redan i dag finns ett stort behov av utbyte av information, kunskap och erfarenheter mellan statliga myndigheter och hästsektorns organisationer samt inom sektorn och med övriga samhället. Kraven på öppna

diskussioner om behov, förutsättningar och möjligheter kommer att stiga i takt med utvecklingen. För att genom samverkan bättre kunna ta till vara hästsektorns utvecklingspotential anser regeringen därför att ett särskilt forum lämpligen bör inrättas. En förebild är en liknande, men till sitt innehåll betydligt mer begränsad, referensgrupp som har tillsatts inom Finansdepartementet. Denna grupp har till uppgift att verka för ett ökat kunskaps- och informationsutbyte i frågor om trav- och galoppsportens förutsättningar.

Mot den bakgrunden bör en arbetsgrupp rörande allmänna hästfrågor inrättas på Jordbruksdepartementet. Många frågor av strategisk karaktär för olika delar av hästsektorn kan med fördel diskuteras inom ramen för en allsidigt sammansatt arbetsgrupp. Turistsatsningar med skapande och nyttjande av ridleder är ett exempel på tänkbara teman för diskussion inom arbetsgruppen. Det första mötet är planerat till våren 2004.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 11 december 2003

Närvarande: statsministern Persson, ordförande, och statsråden Ulvskog, Freivalds, Sahlin, Pagrotsky, Östros, Messing, Engqvist, Lövdén, Ringholm, Bodström, Karlsson, Nykvist, Lund, Andnor, Nuder, Johansson, Hallengren, Björklund, Holmberg

Föredragande: statsrådet Nykvist

Regeringen beslutar skrivelse 2003/04:54 Handlingsplan för åtgärder inom hästsektorn